

נָשָׂא, וּסְחָרֵי לְאַתְרֵיהֶוּ וּלְעַרְסֵיהֶוּ, וְחֶמְאן דְּיוֹקְנָא דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, וּמִסְתָּפִי
דְּהָא אֶתְקִפּוּ בְּעַרְסֵיהֶוּ בְּמִלֵּי דְשָׂמָא קְדִישָׁא.

וּבְנֵי נָשָׂא נִשְׁמַתְהוּן סְלָקִין כָּל חַד וְחַד בְּדַחְזֵי לֵיהּ, וְהָא אוּקְמוּהּ, וּפָאָה
חוּלְקִיהוֹן דְּצַדִּיקָיָא דְנִשְׁמַתְהוּן סְלָקִין לְעִילָא, וְלֹא מִתְעַכְבִּי בְּאַתְרַּא אַחֲרָא
דְּלֹא אֶצְטְרִיד.

כַּד אֶתְפֻּלַּג לִילִיא בְּרוּזָא קָאִים וּבְרִיז, וּפְתַחִין פְּתִיחוֹ, כְּדִין רוּחָא חַד דְּסִמְר
צָפוֹן אֶתְעַר, וְאַקִּישׁ ^[כב, א] בְּכִנּוּר דְּדוּד, וּמִנְגֵּן מַאֲלִיו, וְשִׁבְחַת לְמִלְכָּא,
וְקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּצַדִּיקָיָא בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן.

וּפָאָה חוּלְקִיָּה מֵאן דְּאֶתְעַר בְּהָהוּא זְמָנָא, וְאַשְׁתַּדַּל בְּאוּרִייתָא, וְכָל מֵאן
⁽⁶⁾ דְּקָאִים בְּהָהוּא זְמָנָא וְאַשְׁתַּדַּל בְּאוּרִייתָא, אֶקְרִי חֲבֵרִיָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא
וּבְנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עוֹד: אֵלָּא דְּאֵלִין אֶקְרוּן אַחִים וְרַעִים לֵיהּ, דְּכַתִּיב:
'לִמְעַן אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּדִ', וְאַקְרוּן ⁽⁷⁾ חֲבֵרִים בְּהַדִּי מִלְּאֲכִין עֲלָאִין
וּמִשְׁרִיִּין עֲלָאִין, דְּכַתִּיב: 'חֲבֵרִים מִקְשִׁיבִים לְקוּלָּךְ'.

פירוש הבהיר

או להזיקם^ל, וּסְחָרֵי לְאַתְרֵיהֶוּ וּלְעַרְסֵיהֶוּ - וסובבים למקומם ולמיטתם וְחֶמְאן דְּיוֹקְנָא
דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא - ורואים את הדמות של המלך הקדוש לא וּמִסְתָּפִי - ומפחדים מהם
דְּהָא אֶתְקִפּוּ בְּעַרְסֵיהֶוּ בְּמִלֵּי דְשָׂמָא קְדִישָׁא - מתחזקים במיטתם בדברי השם הקדוש
על ידי קריאת שמעלב ובְנֵי נָשָׂא - ובני אדם נִשְׁמַתְהוּן סְלָקִין כָּל חַד וְחַד בְּדַחְזֵי לֵיהּ
נשמותיהם עולות כל אחד ואחד כראוי לו^ל, וְהָא אוּקְמוּהּ - והרי פירשוהו וּפָאָה
חוּלְקִיהוֹן דְּצַדִּיקָיָא - אשרי חלקם של הצדיקים דְנִשְׁמַתְהוּן סְלָקִין לְעִילָא - שנשמתם
עולה למעלה וְלֹא מִתְעַכְבִּי בְּאַתְרַּא אַחֲרָא דְּלֹא אֶצְטְרִיד - ולא מתעכבים במקום אחר
שלא צריך.

כַּד אֶתְפֻּלַּג לִילִיא - כאשר נחלק הלילה בְּרוּזָא קָאִים וּבְרִיז - הכרוז עומד ומכריז
וּפְתַחִין פְּתִיחוֹ - והפתחים של המלכות נפתחים כְּדִין רוּחָא חַד דְּסִמְר צָפוֹן אֶתְעַר -
ואז רוח אחד של צד צפון ששם הגבורות^ל מתעורר וְאַקִּישׁ בְּכִנּוּר דְּדוּד - ומקיש
בכינור של דוד שהוא סוד המלכות^א וּמִנְגֵּן מַאֲלִיו - והכינור מנגן מאליו וְשִׁבְחַת
לְמִלְכָּא - והמלכות משבחת למלך, וְקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּצַדִּיקָיָא בְּגִנְתָּא
דְּעֵדֶן^ו - והקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן עדן, שהוא סוד זיווג זעיר
אנפין עם לאה^ב.

וּפָאָה חוּלְקִיָּה מֵאן דְּאֶתְעַר בְּהָהוּא זְמָנָא - אשרי חלקו של מי שמתעורר באותו

שינויי נוסחאות: (6) כב ע"א דקאים בההוא זמנא ואשתדל באורייתא אקרי כ"ה בקר' ואמ"ד ולי'. ובדפו"ר וקר' גר': זמנא אקרי. (7) שם
חברים בהדי מלאכין עלאין ומשריין עלאין דכתיב כ"ה בדפ' קר' ואמ"ד ולי'. בדפו"ר וקר' גר': חברים דכתיב. ובמק"מ גר': בתרי מלאכי
עילאה.

הזמן ואשתדל באורייתא - ועוסק בתורה, וכל מאן דקאים ביה הוא זמנא ואשתדל באורייתא - וכל מי שעומד באותו הזמן ועוסק בתורה אקרי חברה דקודשא בריך הוא וכן נסת ישראל - נקרא חבר של הקדוש ברוך הוא ושל כנסת ישראל שהם תפארת ומלכות, ולא עוד: אלא דאין אקרון אחים ורעים ליה - אלא שאלו הצדיקים נקראים אחים ורעים שלוי, דכתיב - שנאמר: 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך' היינו שהתפארת אומר למלכות כי למען הצדיקים שהם אחי ורעי, אשפיע בך מהיסוד הנקרא שלום, ואקרון^[א] חברים ביהדי מלאכין עלאין - ונקראים חברים יחד עם המלאכים העליונים ומשרין עלאין - והמחנות העליונות דכתיב - שנאמר: 'חברים מקשיבים לקולך' דהיינו שהמלאכים מקשיבים לקול התורה העולה מהצדיקים שבעולם הזה, ואם קרא הפסוק למלאכים 'חברים' משמע שגם הצדיקים נקראים חברים למלאכים.

הארות והערות

כא רמ"ק. לא. כעין שמצינו אצל יעקב שנאמר (בראשית כח, יג) 'והנה ה' נצב עלי' לשומרו מן המזיקים (רמ"ק). לב. קרני אור. כמו שנאמר (תהילים קמט, ו) 'רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם' (רמ"ק). לג. כי יש מהם שמתערבים בין אותם הקליפות והם מודיעים להם דברי חלומות שרובם שקר (רמ"ק). לד. רמ"ק; מקדש מלך. א. רמ"ק. ב. הצדיקים שבגן עדן מעלים מיין נוקבין, ועל ידי זה מזדווג יעקב [זעיר אנפין] עם לאה [מלכות] (מקדש מלך). ג. היינו שיש להם חיבור בענין השפע, שנוטלים חלק עם התפארת והמלכות (רמ"ק). ד. כי כאשר זוכים הצדיקים לנשמה וחיה מחכמה ובינה, הם נקראים אחים ורעים לתפארת ומלכות שגם הם מקבלים נשמה וחיה מחכמה ובינה כמותם, ולכן מי שיש לו רק נפש או רוח אינו זוכה לקום בתמידות בחצות הלילה אלא אם כן יש לו מנשמה ולמעלה (מקדש מלך). ה. תהילים (קכב, ח): 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך'. על פי פשט כאילו כל אחד מבני הגולה אומר לא בעבור עצמי בלבד אתפלל על שלום העיר.

כא רמ"ק. לא. כעין שמצינו אצל יעקב שנאמר (בראשית כח, יג) 'והנה ה' נצב עלי' לשומרו מן המזיקים (רמ"ק). לב. קרני אור. כמו שנאמר (תהילים קמט, ו) 'רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם' (רמ"ק). לג. כי יש מהם שמתערבים בין אותם הקליפות והם מודיעים להם דברי חלומות שרובם שקר (רמ"ק). לד. רמ"ק; מקדש מלך. א. רמ"ק. ב. הצדיקים שבגן עדן מעלים מיין נוקבין, ועל ידי זה מזדווג יעקב [זעיר אנפין] עם לאה [מלכות] (מקדש מלך). ג. היינו שיש להם חיבור בענין השפע, שנוטלים חלק עם התפארת והמלכות (רמ"ק). ד. כי כאשר זוכים הצדיקים לנשמה וחיה מחכמה ובינה, הם נקראים אחים ורעים לתפארת ומלכות שגם הם מקבלים נשמה וחיה מחכמה ובינה כמותם, ולכן מי שיש לו רק נפש או רוח אינו זוכה לקום בתמידות בחצות הלילה אלא אם כן יש לו מנשמה ולמעלה (מקדש מלך). ה. תהילים (קכב, ח): 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך'. על פי פשט כאילו כל אחד מבני הגולה אומר לא בעבור עצמי בלבד אתפלל על שלום העיר.

זיו הזוהר

רבי אבא הוה יתיב קמיה דרבי שמעון קם רבי שמעון בפלגו ליליא למלעי באורייתא. קמו רבי אלעזר ורבי אבא עמיה. פתח רבי שמעון ואמר (תהילים מב, ב) 'כאלו תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים'. האי קרא אוקמוה חבריא זכאן אינון ישראל מכל עמין דקודשא בריך הוא יהב לון אורייתא קדישא ואורית לון נשמתין קדישין מאתר קדישא בגין למעבד פקודין ולאשתעשע באורייתא. דכל מאן דאשתעשע באורייתא לא דחיל מכלא דכתיב (תהילים קיט, צב) 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי'. מאן אינון שעשועי. אורייתא. דאורייתא שעשועים אקרי דכתיב (משלי ח, ל) 'ואהיה שעשועים יום יום'. ודא הוא דתנינן קודשא בריך הוא אתי לאשתעשע עם צדיקא בגנתא דעדן. מאי לאשתעשע בגין למחדי בהו. דתנינן זכאין אינון צדיקא דכתיב בהו (ישעיה נח, יד) 'אז תתענג על יי בגין לאתענגא מההוא שקי דנחלא כמה דאת אמר (שם יא) 'והשביע בצחצחות נפשך' כביכול קודשא בריך הוא משתעשע בהו מההוא שקי דנחלא דמתענגי בהו צדיקא. ועל דא אתי לאשתעשע עם צדיקא. וכל מאן דאשתדל באורייתא זכי לאשתעשע עם צדיקא מההוא שקי דנחלא. [זוהר אחרי מות סו, ב]

ביאורי זוהר

[א] ואקרון חברים ביהדי מלאכין עלאין ומשרין עלאין דכתיב 'חברים מקשיבים לקולך'. במסכת שבת (ס, א), אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לוי, שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה, הקדוש ברוך הוא שומע לקולן שנאמר (שיר השירים ח, יג) 'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני', ונראה דרמזו בזה מה שמבואר בוזהר (כאן; ועוד), שהקדוש ברוך הוא נכנס בחצות לנן עדן ומשתעשע עם נשמות הצדיקים, והם משתעשעים בתורה שלומדים תלמידי חכמים בעולם הזה בלילה, והוא מה שנאמר 'היושבת בגנים', והוא גן עדן שלמעלה וגן עדן שלמטה, ששם יושבים נשמות הצדיקים שהם חברים עם צדיקים שבעולם הזה, וכולם מקשיבים לקול תלמידי חכמים שבעולם הזה, שהוא עולה יותר ועושה תקונים גדולים בפמליא של מעלה, מה שאין הנשמות שבגן עדן יכולים לעשות, כי (תהילים פח, ו) 'בפיתים חפשי', וכיון שהצדיקים שבגן עדן מקשיבים לקולם, גם הקדוש ברוך הוא שהוא בגן עדן בישיבה של מעלה, גם הוא מקשיב להם [אור תורה ליקוטם].

צדיקא. וכל מאן דאשתדל באורייתא זכי לאשתעשע עם צדיקא מההוא שקי דנחלא.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הוּוּ יִתְבִּי חַד לִילִיא וְלָעֲאן בְּאוֹרֵייתָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי: חֲמִינָא דְצָחוּתָא דְאוֹרֵייתָא בְּלִילִיא הוּא יִתִּיר מִבִּמְמָא, אָמַר, אָמַר לֵיהּ: בְּגִין דְצָחוּתָא דְתוֹרָה שְׂכַבְתָּב תוֹרָה שְׂבָעֵל פֶּה הוּא, וְתוֹרָה

פירוש הבהיר

לְאָפּוֹד וְלַחֲשֹׁן^י, ושואל: מאי שְׁנָא דְמַלְיִין אֵלִין אֶקְרִיבוּ נְשִׂאִים - מה הטעם שדברים אלו הקריבו דווקא הנשיאים וְלֹא בַר נֶשׁ אַחֲרָא - ולא אדם אחר, וְהָא בְּתִיב - והרי נאמר: 'בֶּל נָדִיב לָבוּ יִבְיָאָה אֶת תְּרוּמַת יוֹיִד', וּבְתִיב - ונאמר שם ברשימת הדברים של המשכן: 'וְאֶבְנֵי שֹׁהַם וְאֶבְנֵי מִלֻּאִים לְאָפּוֹד וְלַחֲשֹׁן^{טו}'.

אֵלֶּא הַטַּעַם שֶׁהֵבִיאוּ אֶת הָאֲבָנִים דווקא הנשיאים, כִּי אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - אמר הקדוש ברוך הוא אֵפֶה עַל גִּבְ דְּבִכְלָא תֵּלִיא הָאִי נִדְבָה - אפילו שבכולם תלויה זו הנדבה סְלִיקוּ אֵלִין אֶבְנֵים לְנְשִׂאִים - יעלו אלו האבנים להיות מזומנים לנשיאים שיביאום, מֵאִי מַעֲמָא - מהו הטעם בְּגִין דְּעַל לָבָא דְכֶהֱנָא אֲשֶׁתְּכֻחוּ - בגלל שהם נמצאים על לב הכהנים, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - אמר הקדוש ברוך הוא: לִיתּוּ נְשִׂאִים דְּלִבְיָהּ גַּם בָּהּ - יביאו אותם הנשיאים שלבם גס בהם וְיִיתּוּן אֵלִין אֶבְנֵים דְּאִינוּן מִשְׁתַּכְּחִי עַל לָבָא דְכֶהֱנָא - ויביאו את אלו האבנים שהם נמצאים על לב הכהנים וְיִתְפַּפֵּר עַלְיֵיהּ מִגִּסּוֹת לִבְיָהּ^ס - ויתכפר להם מגסות הלב שלהם, וּבְתִיב - ונאמר: 'וְהָיוּ עַל לֵב אֶהֱרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יוֹיִד' - וְעַל דָּא - ועל זה נאמר: 'וְהִנְשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֶבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֶבְנֵי הַמִּלֻּאִים' והיינו לְכַפֵּרָא עַלְיָהּ - לכפר עליהם. וּבְגִין כֶּה - ובגלל זה 'אֲשֶׁר נָשִׂא יִחְטָא', כלומר וְדָאִי יחטא כיון שלבו גס.

ומה שכתוב עוד: 'וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהֵיוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂנָּה', ביאורו:

רבי יוסי מבאר הטעם שבהירות התורה היא יותר בלילה מביום, משום שבהירות תורה שבכתב היא על ידי תורה שבעל פה, ותורה שבעל פה היא סוד המלכות שזמנה בלילה (רמ"ק).

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הוּוּ יְתִבִּי חַד לַיְלִיָּא - רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים לילה אחד וְלַעֲנָן בְּאֹרֵייתָא - והיו עמלים בתורה, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי: חֲמִינָא דְצִחוּתָא דְאֹרֵייתָא בְּלִיָּא - אני רואה שצחצוח ובהירות התורה שלומדים בלילה הוא יְתִיר מְבִימָא* - הוא יותר מאשר ביום^ט, ושאל: אָמַי - למה זה כך, אָמַר לִיָּה - ענה רבי יוסי לרבי יהודה: בְּגִין דְצִחוּתָא דְתוֹרָה שְׂבִכְתָּב - בגלל שצחצוח וברירות התורה שבכתב תוֹרָה שְׂבִעַל פֶּה הוא - הוא על ידי התורה שבעל פה^{יח}, וְתוֹרָה^{יב}

הארות והערות

נאמר קודם 'כל נדיב לבו יביא' שמשמע שמדובר גם על אלו האבנים שכל הרוצה להתנדב יביא אותם, ושואל אם כן מדוע צוה ה' דווקא על הנשיאים שיביאו אותם. טז. שמות (כה, ז): 'וַיִּנָּתֶן אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֹרִים וְאֵת הַתָּמִים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן כִּבְאוֹ לִפְנֵי ה' וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ לִפְנֵי ה' תָּמִיד'. בזוהר הובא פסוק זה שמבואר בו שהחושן היה על לב אהרן, ומבאר בזה שהאבנים שהיו על החושן היו נדבת הנשיאים, כדי שיהיו על לב אהרן לכפר להם על גסות הלב שלהם. יז. היינו שאז השכל צח להשכיל בתורה שבכתב ושבעל פה ביחד (רמ"ק). יח. כי בתורה שבכתב לא נזכר בה ההלכות והרמזים

יג. שמות (לה, כז). בזוהר מבאר שהטעם שדווקא הנשיאים הם הביאו את אבני השוהם ואבני המילואים, הוא משום שאותם אבנים נמצאים על לב אהרן, ומכיון שיש לנשיאים גסות הלב, לכן רצה ה' שדווקא הם יביאו את האבנים כדי שיתכפר להם על זה. יד. שמות (לה, ה): 'קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאָה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת'. בזוהר הובא פסוק זה שמבואר בו שכל הרוצה להביא נדבה למשכן יכול להביא, ולכן שואל מה הטעם שדווקא הנשיאים הביאו את אבני השוהם ואבני המילואים ולא אדם אחר. טז. שמות (לה, ט). בזוהר הובא פסוק זה שנאמר ברשימת הדברים שהוצרכו לבנין המשכן, ועל זה

זיו הזוהר

אמר רבי ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין כתונת מכפרת על שפירות דמים דכתיב (בראשית לו, לא) 'ויטבלו את הכתנת בדם', מכנסים מכפרים על גילוי עריות דכתיב (שמות כח, מב) 'ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה', מצנפת מכפרת על גסי הרוח כדרבי חנינא דאמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה, אבנט מכפרת על הרהור הלב אהיכא דאיתיה (דכתיב (שם ז) 'והיה על לב אהרן'), חושן מכפר על הדינין דכתיב (שם טז) 'ועשית חושן משפט', אפוד מכפר על עבודה זרה דכתיב (הושע ג, ד) 'אין אפוד ותרפים', מעיל מכפר על לשון הרע אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול, ציצן מכפר על מעשה עזי פנים כתיב הכא (שמות כח, לח) 'והיה על מצח אהרן' וכתיב התם (ירמיה ג, א) 'ומצח אשה זונה היה לך'. [ערכין טז, א]

אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינאא אמר רבי שמעון בן לקיש לא איברי סיהרא אלא לגירסא אמרי ליה לרבי זירא מחדדן שמעתן אמר להו דיממי [עירובין סד, א] נינהו.

ביאורי זוהר

מאוד הוי שפל רוח, ללמוד דין הרמב"ם הנזכר שלא לילך דרך המצועע בזה רק אל קצה האחרון מאחר שגורם על ידי רום לכבו להיות כופר בעיקר כנוכר, מה שאין כן נשיא ומלך שהוא עלול יותר להגים דעתו כמו שנאמר 'אִשָּׁר נָשִׂיא יִחְמָא', לכך הוצרך לכפול אזהרתו מאוד מאוד הוי שפל רוח נגד נשיא ומלך. וכי תימא שהוא בלתי אפשרי לכך נתן טעם שישים אל לבו שתקות אנוש רמה [תולדות יעקב יוסף שופטים ג].

[ב] וְתוֹרָה שְׂבִעַל פֶּה בְּלִיָּא שְׂפָא וְאִתְעִירַת יְתִיר מְבִימָא. רצה משה להשיג סוד תורה שבעל פה, כי תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם שתי לחות, וזה סוד שנראה הקב"ה למשה (שמות ג, ב) 'בְּלִבִּי אֲשִׁי', כי בלב"ת נוסטריקון ב' לחות ב' תורות. וזה שאמר משה (דברים ג, כד) 'אִתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת' לי בארבעים יום שהייתי בהר הראית לי תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ארבעים יום הוא סוד תורה שבכתב, וארבעים לילה הוא סוד תורה שבעל פה כדאיתא במדרש (ראה 'זיו הזוהר'), שבשלמד משה תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, ובשלמד תורה שבעל פה היה יודע שהוא לילה, לכך נאמר (שמות כד, יח) 'אֲרַבְעִים יוֹם' קודם 'אֲרַבְעִים לֵילָה', כי תורה שבכתב קודמת לתורה שבעל פה מלמעלה למטה [מגלה עמוקות ואתחנן אופן קסח].

שֶׁבַעל פֶּה כְּלִילִיָּא שְׁלֵמָא, וְאַתְעֵרַת יִתִּיר מְבִימָמָא, וּבִזְמַנָּא דְּאַיְהִי שְׁלֵמָא,
כִּדִּין אֵיהִי צְחוּתָא דְּאַוֵּרִיתָא.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר: 'וְלֹא אָמַר אֵיחָ אֱלֹהִים עֲשֵׂי נֹתֵן וּמִירוֹת בְּלִילָהּ, תָּא חַוִּי, בְּשַׁעֲתָא דְאִתְּעַר רוּחַ צַפּוֹן וְאִתְּפִלַּג לֵילִיָּא, הָא אוּקְמוּהּ, דְּשִׁלְחוּבָא חַד נַפְיָא וּבְמִשַּׁשׁ תַּחוּת גְּדַפּוֹי דְּתַרְנַגּוּלָא, וְאִקְיִישׁ גְּדַפּוֹי וְקֹאֲרִי.

וַיְהִי וְאֵל שַׁלְחָנָא, בְּזִמְנָא דְּמִטִּי גַבִּיהּ, וְאַתְעָר לְקַבְלֵיהּ, אִסְתְּבִי בֵּיהּ, וְאַזְדַּעְנֵעַ וְקֹאֲרִי, וְאַסְתְּבִי וְאַשְׁנַח בְּגִין יְקָרָא דְּמֵאֲרִיהּ, לְמַעַבְד רַעוּתֶיהּ וְקֹאֲרִי לִזְן לְבִנֵי נִשְׂאָא. וְעַל דָּא אִקְרִי שְׂבוּי, אֲשַׁנְתָּא, וְאַקְרִי גַבֵּר, בְּגִין דְּאַתְעָר

פירוש הבהיר

שָׁבַעל פֶּה בְּלִיָּא שְׁלָטָא - והרי תורה שבעל פה היא שולטת כלילה וְאַתְעֵרַת יְתִיר
מִבְּמִמָּא - ומתעוררת אז יותר מביום וּבְזִמְנָא דְּאִיְהִי שְׁלָטָא - ולכן בזמן שהיא שולטת
עֲדִין אִיהוּ צְהוּתָא דְּאִוְרֵיתָא - אז הוא הבהירות של התורה יי.

רבי יוסי מבאר סוד קריאת התרגול בחצות הלילה, ומבאר כי בחצות הלילה יוצאות חמש גבורות ממותקות מהבינה, ומתקבצות ביסוד זעיר אנפין, ויסוד זעיר אנפין נקרא תרגול, וכאשר מקבל את החמש גבורות של הבינה הוא קורא בקול, כי הבינה היא סוד יין המשמח המביא להרמת הקול (יחל אור).

התרנגול נקרא גם 'שכוי' מלשון הסתכלות והשגחה, לפי שכאשר מגיעות אליו החמש גבורות, הוא מסתכל בהם וקורא לבני אדם להשגיח על כבוד אדונם. ונקרא גם 'גבר' על שם שמתעורר באש הגבורות.

וסוד הענין הוא כי מ'לאך גבריא'ל' שהוא בגימטריא 'שכוי', הוא מקבל את הגבורות, ומסתכל בהם, וכל חייליו [שהם כנגד כנפי התרנגול] מתעוררים בחצות הלילה לזמר לבורא (רמק; מ'קדש מלך בשם רבי חיים ויטאל).

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי בַּמַּעֲלֵת הָקָם בַּחֲצוֹת לַיְלָה וְאָמַר - וּדְרַשׁ אֶת הַפֶּסוּק: 'וְלֹא אָמַר
 אֵלֶּה אֱלֹהִים עֲשֵׂי נֹתָן וּמִירוֹת בְּיָדָהֶם עַל אֱלֹהֵי שָׁמַיִם קָמִים בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לִסְיֵיעַ
 לַשְׁכִּינָה הַקְּדוּשָׁה. תָּא חַזִּי - בָּא וּרְאֵה מָה נַעֲשֶׂה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, בְּשַׁעֲתָא דְּתַתְּעָר רֹחַ
 צְפוֹן - בַּשַּׁע שְׁמַתְעוּר רֹחַ צְפוֹנִית וְאִתְפַּלֵּג לַיְלָא - וְנַחֲלַק הַלַּיְלָה בֵּי, הָא אִיגְמוּהָ
 - הֵרִי פִירְשׁוּהוּ דְּשִׁלְהֵבָא ^א חַד נְפִיק ^ב - כִּי אֵשׁ אַחַת יוֹצֵאת, בְּסוּד חֲמֵשׁ גְּבוּרוֹת
 מִמוֹתָקוֹת הַיּוֹצֵאוֹת מִן הַבֵּינָה בֵּי, וּבְכַשׁ תַּחֲזֹת גְּדַפֵּי דְתִרְנַנְגוּלָא - וּבֹעֵט תַּחַת כְּנָפֵי
 הַתִּרְנַנְגוּל, הוּא יִסּוֹד זַעִיר אֲנִפִּין שְׁנִקְרָא תִרְנַנְגוּל בֵּי, וְאִקְרִישׁ גְּדַפֵּי וְקֶאֱרִי - וּמִקִּישׁ אֶת
 כְּנָפָיו וְעַל יְדֵי זֶה קוֹרָא הַתִּרְנַנְגוּל בְּקוֹלֵב.

וְהָיָה שְׁלֹחַבָּא - וְאוֹתָהּ הִשְׁלַחְתָּ, דְּהֵיִינוּ אוֹתָן הַגְּבוּרוֹת, בְּזִמְנָא דְּמִי גַבִּיה -
 בְּזִמְן שְׁמִינִיאוֹת אֵלָיו, לְתַרְנֻגּוּל, וְאַתְעֵר לְקַבְלָיָה - וּמִתְעוֹרְרוֹת כְּנֻדָּא, אִזְ הוּא אֶסְתְּכִי
 בֵּיה - מִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְאַזְדַּעֲזַע וְקָאֵרִי - וּמִזְדַּעֲזַע וְקוֹרָא, וְאַסְתְּכִי וְאַשְׁנַח בְּגִין יְקָרָא
 דְּמָאֲרִיָּה - וּמִסְתַּכֵּל וּמִשְׁגִּיחַ בְּשִׁבְלִי כְּבוֹד אֲדוֹנִי לְמַעַבְדַּי רַעֲוִתִּיָּה - לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי
 וְקָאֲרִי לִזְן לְבִנֵּי נִשָּׂא - וְקוֹרָא לֵהֶם לְבָנֵי אָדָם לְקוֹם מִשְׁנָתָם, וְעַל דָּא אֶקְרִי שְׂבוּי -

ועל זה נקרא התרגול 'שכו'י^ה, שהוא מלשון אֲשַׁנְחָא - השגחה^י, וְאֶקְרִי גִבְר - ונקרא גם 'גבר' בְּגִין דְּאֶתְעָר בְּשִׁלְהוּבָא דְּגִבְוֵרָה - בגלל שמתעורר באש הגבורות

הארות והערות

והסודות, רק הם נודעו על ידי תורה שבעל פה, כי כמו התולדות שנמצאים אצל הזכר רק בכח, ואצל הנקבה הם יוצאים אל הפועל, כמו כן ההלכות והסודות הם נמצאים בתורה שבכתב רק ברמז, ומתגלה בהירותם רק על ידי תורה שבעל פה (הגהות מהרצ"א). יט. היינו כי תורה שבכתב זמנה ביום, לפי שהיא בתפארת מידת יום, ותורה שבעל פה זמנה בלילה, לפי שהיא במלכות מידת לילה, ומכיון שעל ידי תורה שבעל פה אנו מצמצמים ומשכילים בתורה, כמו ששם אדנ"י מגלה ומפרש את שם הוי"ה, לכן בלילה שהוא זמן של תורה שבעל פה, אז היא מתעוררת ומצוצצת יותר בלבות בני אדם העוסקים בה (רמ"ק; מקדש מלך). כ. איוב (לה).

י. פירוש הפסוק על פי פשט הוא: הצדיק אשר בהם הנותן בפיו זמירות לה' בלילה בהסתר ויחידי לא אמר לזולת מדוע שכחת את ה' ולא תשמור מצותיו ותעשוק רעך (מצודות דוד).

סוד הפסוק מבואר לקמן (עמוד ב) שפסוק זה נאמר על מי שלא קם בחצות הלילה לעסוק בתורה, לפי שמי שקם בחצות הלילה, אז התפארת ומלכות מתקנים אותו בבוקר בחוט של חסד, ואם כן זה שלא קם בחצות לתת זמירות בלילה ולעסוק בתורה, הוא לא החשיב את תיקון התפארת

ומלכות שעושים ומתקנים אותו כאשר הוא נותן זמירות בלילה, וזה נרמז בשם 'אלוה' שאותיות א"ל הוא מידת החסד, ואותיות ו"ה הוא תפארת ומלכות (רמ"ק). כא. כי הלילה מתחלק לשנים, חציו הראשון בגבורה חזקה, וחציו השני בגבורה רפה (רמ"ק). כב. זוהר הרקיע; מקדש מלך; יהל אור. ולכן אחר חצות נקראת המלכות 'לילה' בתוספת ה', שהם החמש גבורות ממותקות שמקבלת מהזכר, כמו שנתבאר לעיל כב, א (יהל אור). כג. היינו שמתקבצים החמש גבורות ליסוד של זעיר אנופין (זוהר הרקיע; יהל אור). כד. כי החמש גבורות שורשם מן הבינה שהיא סוד יין המשמת, והם גורמים להרים את הקול בשירה, כמבואר בזוהר לקמן (צו לט, א), ולכן נקראת הבינה אות ש' שורקת כמבואר בספר יצירה (פ"ב מ"ג), והלילה הוא זמן שירה בקול, כמו שנאמר (תהילים מב, ט) 'יוֹמָם יִצְנֶה ה' יְסֻדוֹ וּבְלַיְלָה שִׁירָה עָמִי, מִה שאין כן תפילת היום שהיא בזמן החסדים היא בלחש (יהל אור). כה. שכו"י הוא בגימטריא מלא"ך גבריאל^ל, ששורשו מן הגבורות, והוא מתעורר בלילה על ידי הגבורות, ומסתכל בהם וקורא לבני אדם להתעורר ולזמר לקונם (רמ"ק; מקדש מלך בשם רבי חיים ויטאל). כו. כמו שנאמר (בראשית טו, ה) 'הֲבֵט נָא'

זיו הזוהר

יזמנין היה יודע משה מתי יום ומתי לילה שהוא אומר ארבעים יום וארבעים לילה. אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא מלמדו תורה יודע שהוא יום, ובשעה שהוא מלמדו משנה יודע שהוא לילה. [שוחר טוב תהילים יט] 'יום' ליום יביע אומר' (תהילים יט, ג) זה תורה נביאים וכתובים. 'לילה' ללילה יחזה דעת' אלו המשניות. [תנא דבי אליהו רבה ב]

ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא, אורייתא דבעל פה, בגין דיתדיכון דיתדיכון (ס"א): יומא ליתי תורה שבכתב, ויתחבר בה, וישתכחון כחדא בזווגא חד לעילא.

יזמנא פלגו ליליא, שלהובא דעמודא דיצחק נפיק, ובטש בהאי תרגולא דאקרי גבר, כגוונא דגבר אחרא עלאה עליה, כיון דבטש ביה האי גבר, קרי ויהיב שית קלין, וכלהו בסכלתנו. בשעתא דאיהו קרי, כל תרגולין דהאי עלמא קראן, ונפיק מניה שלהובא אחרא, ומטי לון תחות גרפייהו, וקראן. [זוהר שלח קעא, ב] וכדין אתער שלהוביתא חד דבסטר צפון, ובטש רוחא חד דבסטר צפון בהווא שלהוביתא, ואזלא ושאטא בעלמא, וההיא שעתא אתפלג ליליא, ושלהוביתא אזלא ובטש בגופיו דתרגולא וקארי, כדין קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן, וקודשא בריך הוא לית ליה נייחא, עד דעאל לגנתא דעדן לאשתעשעא בנשמתהוון דצדיקיא.

[זוהר ויקהל קצו, א]

ביאורי הזוהר

המקובלים כתבו המידת יום זכר ומידת לילה נקבה. ולכן בשחרית אמת בערבית אמונה והכל אחד. ולי נראה לפי שמקבלת אור הלבנה המושפעת מחמה ולכן יום זכר, וזה שאמרו חז"ל (פסחים ב, ב) עולם הזה דומה ללילה. שמתמצית אומות העולם ישראל שותים ולכן ישראל נמשלו ללבנה ואומות העולם לחמה, ועולם הבא ליום, ולכן אמרו במדרש (ראה י"ו זוהר) דכשלמד משה רבינו תורה שבכתב ידע שהוא יום, שבעל פה לילה. דתורה שבעל פה מקבלת ויוצאת מתורה שבכתב, וזהו שכתב בסוד אורח חיים (קט) 'תורת אמת' זה תורה שבכתב דמידת יום אמת לשון זכר. 'וחי עולם' זו תורה שבעל פה דתורה קדמה לעולם [קומץ המנחה א, כט].

יז'שִׁלְהוּבָא חַד נְפִיק וְבִטְשׁ תַּחוּת גְּרַפִּי דְּתַרְגִּימָא. ברכת הנותן לשכוי בינה כו' כבר הודעתך כי ליל הוא קודם חצות הלילה, ולילה הוא אחר חצות הלילה. ועל כן אנו מברכים ברכה זו אחר חצות לילה ואילך. ושכו'י הוא גבריאל סוד הגבורה ובחצי הלילה נמשכת הארת הבינה בגבורה וזה מה שנאמר (איוב לה, לו) 'מִי יִתֵּן לְשִׁכְוִי בִּינָה' ואז היא מתמתקת בסוד מה שנאמר (בראשית כו, כה) 'וַיָּבֹא לוֹ יוֹן וַיִּשְׁתְּ' (דארמי ביה מוא) בסוד יין המשמת והוא סוד היום אבל הגבורה בעצמה היא יין המשכר והוא סוד הלילה וזה מה שאמר 'להבחין בין יום ובין לילה' שהוא על ידי היין המשמת הנמשך מבינה והוא המבחין בין יום ובין לילה [שער הכוונות הקדמה].

כי שמע קול תרגול יאמר ברכת הנותן לשכוי בינה ופירוש ברכה זו וענינה וכוונתה, זה לשון האר"ל: הנה 'שכו'י' עם הכולל גימטריא 'מלאך גבריאל' והוא סוד הגבורות שביסוד דאימא והם סוד ליל והם סוד יין המשכר וצריך להמשיך מהבינה מיתוק לשכוי שהם הגבורות הנוכר ויהיו ליין המשמת בסוד (בראשית כו, כה) 'וַיָּבֹא לוֹ יוֹן' דארמי ביה מוא מאתר רחיק עד כאן. והענין

בְּשִׁלְחָהּ וְכָא [כג, ב] דְּגִבּוּרָה, בְּסִטְרָא דְּגִבּוּרָה קָא אֲתִיָּא לְאַתְעָרָא בְּעֵלְמָא, בְּדִין אֵינוֹן בְּנֵי מְהִימְנוּתָא קְיִימִין, וְיִהְיִין ⁽⁶⁾ גִּבּוּרָה וְחִילָא לְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, וּבְדִין אֶקְרִי רִנָּה דְּאוּרִייתָא, וְעַל דָּא יָרִית דְּדוּד מַלְכוּתָא, הוּא וּבְנֵי לְעֵלְמִין וּלְדוּרֵי דְרִין.

וְכַד תְּרַנְגּוּלָא קְאָרִי, וּבְנֵי נָשָׂא נְיִימֵי בְּעַרְסִייהוּ, וְלֹא מִתְעָרִי, תְּרַנְגּוּלָא קְאָרִי לְבִתֵּר, וְאָמַר מַה דְּאָמַר, וְהָא אוּקְמוּהִי, לְבִתֵּר בְּטַשׁ בְּגִדְפִי וְאָמַר: וְוִי לְפִלְגִיָּא נְזִיף דְּמֵאֲרִיָּה, שְׂבָקָא דְּמֵאֲרִיָּה, דְּלֹא אֲתַעֵר רוּחִיהִי, וְלֹא אֲשַׁנַּח לִיקְרָא דְּמֵאֲרִיָּה.

כַּד נְהִיר יְמָמָא בְּרוּזָא קְרִי עֲלִיהִי, וְאָמַר: 'וְלֹא אָמַר אֵיָּה אֱלֹהֵי עֲשִׂי נִתֵּן וּמְרוֹת בְּלִילָה', לְסִייעָא לִיה בְּאֵינוֹן תּוֹשְׁבִתָּן, וּלְמַהוּי כְּלָא בְּסִייעָא תְּרָא.

'עוֹשִׂי', 'עוֹשְׁנִי' מִבְּעִי לִיה, מַהוּ 'עוֹשִׂי', אֲלֹא בְּשַׁעְתָּא דְּכַר נָשׁ קָם בְּפִלְגִיָּא לִילִיָּא, וְאֲשַׁתְּדַל בְּרִנָּה דְּאוּרִייתָא, דְּרִנָּה דְּאוּרִייתָא לֹא אֲתַקְרִי אֲלֹא בְּלִילִיָּא, וְכַד אִיהוּ אֲשַׁתְּכַח בְּאוּרִייתָא, כַּד נְהִיר יְמָמָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנֵּי לִיה בְּתַד חוּטָא דְּחֶסֶד, לְאַשְׁתַּזְכָּא מִכְּלָא, וּלְנַהֲרָא לִיה בֵּין עֲלָאִין וְתַתָּאִין.

פִּירוּשׁ הַבְּהִיר

בְּסִטְרָא דְּגִבּוּרָה קָא אֲתִיָּא לְאַתְעָרָא בְּעֵלְמָא - וּמַצַּד הַגִּבּוּרָה הוּא בֹא לַעֲוֹרֵר אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם*, בְּדִין אֵינוֹן בְּנֵי מְהִימְנוּתָא קְיִימִין - אִזּוּ אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה קָמִים מִשְׁנַתָּם וְיִהְיִין גִּבּוּרָה וְחִילָא לְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל - וְנוֹתֵנִים גִּבּוּרָה וְכַח לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל וּבְדִין אֶקְרִי רִנָּה דְּאוּרִייתָא - וְאִזּוּ נִקְרָא רִנָּה שֶׁל תּוֹרָה וְעַל דָּא - וְעַל זֶה יָרִית דְּדוּד מַלְכוּתָא הוּא וּבְנֵי לְעֵלְמִין וּלְדוּרֵי דְרִין - יִרְשׁ דוּד אֶת הַמַּלְכוּת הוּא וּבְנֵי לַעֲוֹלָמִים וּלְדוּרֵי דוֹרוֹת.

כַּאֲשֶׁר רֹאה הַתְּרַנְגּוּל בְּנֵי אָדָם שְׂאִינָם מִתְעוֹרְרִים בַּחֲצוֹת, הוּא בּוֹעֵט בְּכַנְפֵּיו וְאוֹמֵר אוּי לְפִלּוּנִי שְׁנוּף מֵאֲדוּנִי, וְכַאֲשֶׁר מֵאִיר הַיּוֹם קוֹרָא עֲלֵיו הַכְּרוֹת אֶת הַפֶּסוּק 'וְלֹא אָמַר אֵיָּה אֱלֹהֵי עֲשִׂי נִתֵּן וּמְרוֹת בְּלִילָה'.

וְכַד תְּרַנְגּוּלָא קְאָרִי - וְכַאֲשֶׁר הַתְּרַנְגּוּל קוֹרָא וּבְנֵי נָשָׂא נְיִימֵי בְּעַרְסִייהוּ - וּבְנֵי אָדָם נִמִּים בְּמִיטָתָם וְלֹא מִתְעוֹרְרִים תְּרַנְגּוּלָא קְאָרִי לְבִתֵּר - הַתְּרַנְגּוּל קוֹרָא לְאַחַר מִכָּן שְׁנִית וְאָמַר מַה דְּאָמַר - וְאוֹמֵר מַה שְׂאוֹמֵר וְהָא אוּקְמוּהִי* - וְהִרִי פִירְשׁוּהוּ, לְבִתֵּר בְּטַשׁ בְּגִדְפִי וְאָמַר - לְאַחַר מִכָּן כַּאֲשֶׁר רֹאה שְׂאִינִי קָם בּוֹעֵט בְּכַנְפֵּיו וְאוֹמֵר: וְוִי לְפִלְגִיָּא נְזִיף דְּמֵאֲרִיָּה - אוּי לְפִלּוּנִי שְׁנוּף מֵאֲדוּנִי שְׂבָקָא דְּמֵאֲרִיָּה - וְעוֹזֵב מֵאֲדוּנִי.

שִׁינִי נִסְחָאוֹת: (6) כג ע"א גבורה וחילא לכנסת כ"ה בדפ' ל"י ואילך ובדפ"א. בדפ"ר וקר' ל"ג: וחילא.

דָּלָא אֶתְעַר רוחיה - שלא מתעורר רוחו וְלֹא אֶשְׁנָח לִיקְרָא דְמֵאֲרִיָּה - ולא משגיח לכבוד אדונו.

פַּד נְהִיר יִמְמָא - כאשר מאיר היום פְּרוּזָא קְרִי עֲלֵיהּ וְאָמַר - הכרוז קורא עליו ואומר את הפסוק: 'וְלֹא אָמַר אֵינָה אֱלֹהִים עֲשֵׂי נִתָּן זְמִירוֹת בְּלִילָה', היינו שלא החשיב את אלוה שעושהו כאשר נותן זמירות בלילה, שאינו קם בחצות כדי לְסִייעָא לֵיהּ בְּאִינוּן תּוֹשְׁבֵיכֶן - לסייע למלכות באותן תשבחות שמשבחת אחר חצות וְלִמְהֵרִי פְלָא בְּסִייעָא חֲדָא - ולהיות כולם בסיוע אחד.

מה שנאמר 'אֵינָה אֱלֹהִים עֲשֵׂי' לשון רבים, ולא נאמר 'עוֹשֵׂי' לשון יחיד, משום שהכוונה על תפארת ומלכות שעושים ומתקנים אותו בחוט של חסד שמציל אותו מהכל (קרני אור). ורבי אבא מוסיף כי בתיבת 'אלוה' נרמז תיקון התפארת ומלכות בחוט של חסד, כי א"ל הוא מידת החסד, ואותיות ו"ה הם תפארת ומלכות.

ומה שנאמר: 'עוֹשֵׂי' יש לשאול: 'עוֹשֵׂי' מִבְּעֵי לֵיהּ - היה צריך לומר 'עוֹשֵׂי' לשון יחיד מִהוּ עוֹשֵׂי - מהו שנאמר 'עוֹשֵׂי' לשון רבים, אֲלֵא הִבְיָאוּר הוּא: בְּשַׁעְתָּא דְּכַר נָשׁ קָם בְּפִלְגוּת לֵילֵיאָא - בשעה שאדם קם בחצות הלילה וְאֶשְׁתַּדֵּל בְּרִנָּה דְאִוְרֵייתָא - ומשתדל ברנה דאורייתא של תורה דְרִנָּה דְאִוְרֵייתָא לָא אֶתְקַרֵּי אֲלֵא בְלִילֵיאָא^א - שהרי רינה של תורה לא נקרא אלא בלילה, וְכַד אֵיהוּ אֶשְׁתַּכַּח בְּאִוְרֵייתָא - וכאשר הוא נמצא בתורה, אז פַּד נְהִיר יִמְמָא - כאשר מאיר היום קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל - הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, שהם תפארת ומלכות מִתְקַנֵּי לֵיהּ בְּחַד חוּמָא דְחֶסֶד - מתקנים אותו בחוט אחד של חסד לְאֶשְׁתַּזְבָּא מִפְלָא - כדי להנצל מהכל וְלִנְהַרָא לֵיהּ - ולהאיר לו בֵּין עֲלָאִין וְתַתָּאִין - במקום שהוא בין העליונים לתחתונים, ואם כן אותו אדם שלא קם אז, נאמר עליו 'וְלֹא אָמַר אֵינָה אֱלֹהִים עֲשֵׂי' היינו שלא השגיח על תפארת ומלכות שמתקנים אותו בחוט של חסד".

הארות והערות

כי החסד עומד בין המוחין עליונים לשש קצוות התחתונים, ועל ידי זה החסד מתקן ומזווג את תפארת ומלכות (דמשק אליעזר). ח. ולכן נאמר 'עוֹשֵׂי' לשון רבים, על התפארת ומלכות שעושים לו חוט של חסד לתקן אותו (קרני אור). והרמ"ק פירש כי 'אלוה עוֹשֵׂי' הם שתי ספירות תפארת ומלכות, ואפשר כי 'אלוה' הוא במלכות ו'עוֹשֵׂי' הוא בתפארת.

ותרגם אונקלוס 'אסתכ' (מקדש מלך). א. כי יש בתרגול שתי בחינות, האחת היא מה שמסתכל בסיבתו למעלה, ועל שם זה נקרא 'שכוי' לשון הסתכלות, והשנית היא מה שמשפיע לתחתונים ומעורר אותם לזמר בתורה, ועל שם זה נקרא 'גבר' (רמ"ק). ב. ראה 'זיו הזוהר'. ג. כלומר שאדונו עזב אותו (מקדש מלך). ד. רמ"ק. ה. מקדש מלך. ו. קרני אור. ז. היינו

זיו הזוהר

אֵיהוּ מִה קְרִי, בשעתא קדמאה, קְרִי ואמר (תהילים כט, ד) 'קול יי בכח קול יי בהדר', ובשעתא תניינא קְרִי ואמר (מִיכָה ו, ט) 'קול יי לעיר יקרא' וגו', בשעתא תליתאה קְרִי ואמר (תהילים כט, ז) 'קול יי חוצב להבות אש', בשעתא רביעאה קְרִי ואמר, (שם ח) 'קול יי יחיל מדבר' וגו', בשעתא חמישאה קְרִי ואמר (שם א) 'קול יי על המים' וגו', בשעתא שתיתאה קְרִי ואמר, (שם ט) 'קול יי יחולל אילות' וגו'. לבתר קְרִי ואמר, (ישעיה מ, ו) 'קול אומר קרא ואמר [זוהר שלח קעא, ב] אָמַר רבי ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב שנאמר 'וְלֹא אָמַר אֵינָה אֱלֹהִים עֲשֵׂי' נותן זמירות בלילה'. [עירובין יח, א]

ביאורי הזוהר

הוא כי היום וחלילה הם עשרים וארבע שעות והם זעיר אנפין ומלכות דכללות והם שני המאורות הגדולים ונקרא מידת יום ומידת לילה והם שמות מ"ה [ו"ד ה"א וא"ו ה"א] וב"ן [ו"ד ה"ה ו"ו ה"ה] של עולם אדם קדמון, ונחלקים לארבעה זמנים כי הזעיר אנפין הנקרא מידת יום נחלק לשני זמנים והמלכות הנקרא מידת לילה נחלקת לשני זמנים, וממשלת עליון באלו הארבעה זמנים אינה שווה [נחר שלום כב, ב].

מה אקרא' וגו', ודא אֵיהוּ תרגולא דקְרִי ולא שכין, ולבתר קְרִי כמלקדמין. אָמַר רבי ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב שנאמר 'וְלֹא אָמַר אֵינָה אֱלֹהִים עֲשֵׂי' נותן זמירות בלילה'.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֲנִי שְׁמַעְנָא דְאִמְר רַבִּי אָבָא הָאֵי קָרָא: 'אִיהָ אֱלֹהֶ עוֹשִׁי' עוֹשֶׂה לִּי מִכְּעִי לֵיהּ, מַהוּ 'עוֹשִׁי', אֱלֹא כְּמָה דְאִמְרַת, בְּשַׁעְתָּא דְאִיהוּ קָם בְּפִלְגוֹת לִילְיָא, וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵייתָא, כִּד נָהַר יִמְמָא, אִתְעַר אֲבָרְהָם בְּהָהוּא חוּטָא דִּילֵיהּ, דְּכַתִּיב בֵּיהּ: 'אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלִי' וְגו', וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבְנִסַּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנֵּי לֵיהּ, וְעַבְדֵי לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא בְּרִיהּ חֲדָשָׁה, הָדָא הוּא דְכַתִּיב: 'אֱלֹהֶ עוֹשִׁי'.

פירוש הבהיר

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֲנִי שְׁמַעְנָא דְאִמְר רַבִּי אָבָא הָאֵי קָרָא - אֲנִי שְׁמַעְתִּי שְׁבִיאר רַבִּי אָבָא פְסוּק זֶה: 'אִיהָ אֱלֹהֶ עוֹשִׁי' וְשָׂאֵל: עוֹשֶׂה לִּי מִכְּעִי לֵיהּ^א - הִיךְ צִרִיךְ לֵאמֹר 'עוֹשֶׂה לִּי', לְשׁוֹן יַחֲד, מַהוּ עוֹשִׁי - מַהוּ שְׁנֵאמַר 'עוֹשִׁי', לְשׁוֹן רַבִּים, אֲזָא בְּמָה דְאִמְרַת - אֵלָא כְּמֹה שְׁאִמְרַת, בְּשַׁעְתָּא דְאִיהוּ קָם בְּפִלְגוֹת לֵילְיָא - בְּשַׁעֲהָ שְׁהוּא קָם בַּחצוֹת הַלֵּילָה וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵייתָא - וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אִז כִּד נָהַר יִמְמָא - כַּאֲשֶׁר מֵאִיר הַיּוֹם אִתְעַר אֲבָרְהָם בְּהָהוּא חוּטָא דִּילֵיהּ^ב - מִתְעוֹרֵר אֲבָרְהָם בְּאוֹתוֹ הַחוּט שֶׁל חֹסֶד שֶׁל דְּכַתִּיב בֵּיהּ - שְׁנֵאמַר בּוֹ: 'אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלִי'^ג וְגו' וְהֵינּוּ מַחוּט שֶׁל אֹרֶךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַחֲסֵד, עַד שְׂרוּף נֶעֱלִי שְׁהוּא מִטְטְרוֹן שְׁנֵקְרָא 'נֶעֱלִי', וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבְנִסַּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנֵּי לֵיהּ - וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּכְנִסַּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנֵּים אוֹתוֹ וְעַבְדֵי לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא בְּרִיהּ חֲדָשָׁה - וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּרִיהּ חֲדָשָׁה^ד, הָדָא הוּא דְכַתִּיב - זֶה הוּא שְׁנֵאמַר: 'אֱלֹהֶ עוֹשִׁי' דֵּהֵינּוּ מִידַת הַחֲסֵד הַמִּתְפַּשֵּׁט בַּתְּפֹאֶרֶת וּמַלְכוּת.

הארות והערות

'כְּתוּבָת אֹר' - עַד שְׂרוּף נֶעֱלִי שְׁהוּא עוֹר הַנֶּחֱשׁ שְׁמַגִּיעַ עַד מִטְטְרוֹן שְׁנֵקְרָא 'נֶעֱלִי' בְּסוּד 'כְּתוּבָת עוֹר' (רמ"ק). י. כִּי נֶעֱלִי נִעְשִׂית מֵעוֹר הַנֶּחֱשׁ, זֶה בְּסוּד 'כְּתוּבָת עוֹר', וְהֵינּוּ מִתְחִילַת הַמְדֻרְגּוֹת שְׁהוּא אֹר שֶׁל חֲסֵד, סוּד 'כְּתוּבָת אֹר' - עַד סוּף הַמְדֻרְגּוֹת שְׁהוּא עוֹר הַנֶּחֱשׁ בְּסוּד 'כְּתוּבָת עוֹר' (רמ"ק). וּבְדַמְשֶׁק אֵלִיעֶזֶר פִּירֵשׁ כִּי חֲסֵד דְּאֲבָרְהָם מֵאִיר בְּאוֹר שֶׁל מִסְפִּירַת הַחֲסֵד עַד סְפִירַת הַמַּלְכוּת הַנִּקְרָא 'נֶעֱלִי'. יא. שְׁבַכֵּל יוֹם יֵשׁ לוֹ מְצִיאוֹת חֲדָשָׁה עַל יְדֵי אֹר חֲדָשׁ שֶׁל חֲסֵד, כְּעֵינִי הַמַּחֲדָּשׁ

ט. בְּרֵאשִׁית (יד, כג): 'אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלִי וְאִם אֶקַּח מִקֵּץ אֲשֶׁר לִּי וְלֹא תֵאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂיתִי אֶת אֲבָרְהָם'. אִמְר אֲבָרְהָם לַמֶּלֶךְ סָדוּם: אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעֱלִי אֶעֱכַב לַעֲצָמִי מִן הַשֶּׁבִי, וְאִם תֵּאמַר לַתֵּת לִי שֶׁכֶר מִבֵּית גִּנּוּיךְ לֹא אֶקַּח, וְלֹא תֵאמַר שְׂאֵתָה הָעֶשְׂרֶת אוֹתִי שְׁהִירִי הַקִּבְיָה הַבְּטִיחִנִּי לַעֲשׂוֹנִי (רש"י). בְּזוּהַר מְבֹאֵר סוּד מַה שְׁלֹא רָצָה אֲבָרְהָם לִקְחַת מִמֶּלֶךְ סָדוּם, מִפְּנֵי שְׁמֶלֶךְ סָדוּם הוּא סְמָלִי וְאֵין לוֹ חֵלֶק בּוֹ, וְלִכְן לֹא רָצָה לִקְחַת 'מַחוּט' שְׁהוּא חוּט שֶׁל אֹר הַחֲסֵד, בְּסוּד

ביאורי זוהר

דֹּלָא יָדַע מֵאִי קָאֵמַר כְּדִי לִזְכֹּר הַשְׁמִיעָה עַל פֶּה וְכֵן בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה (קִהְלָת י, ה) 'טוֹב לְשִׁמְעַי גְּעֵרַת חֶכֶם' וְגו' אֵלּוּ הַמְתוֹרַגְמִין שְׁמַנְבִּיהִין קוֹלָם כְּשִׁיר לַהֲשִׁמִּיעַ אֶת הָעָם וּכְתִיב (אִיכָה ב, יט) 'קוֹמִי רַבִּי בְּלִילָה וְגו' אֵין רִינָה שֶׁל אֹרֶם נִשְׁמַעַת אֵלָא בְּלִילָה (כְּמֹה שְׁאִמְרוּ בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה וִיקְרָא יט, א) וְכֵן דְּרִישׁוּ גַם בְּגִמְרָא (תְּנִינָה יב, ב) כִּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּלִילָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עֵלָיו חוּט שֶׁל חֲסֵד בְּיוֹם כו' מֵאִי טַעְמָא מוֹשֵׁם (תְּהִלִּים כג, ט) 'וּבְלִילָה שִׁירָה עֲמִי' דְּבִלְיָלָה עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה שְׁאֵין צִרִיךְ לְהַסְתַּכֵּל בְּסַפֵּר וּנְקֵרָא שִׁירָה כַּאֲמוֹר שְׁהִי נוֹהֲגִין לִשְׁנוֹת בּוֹמֵרָה וְזֶה הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת בְּלִילָה. וְבִיּוֹם הוּא זְמַן מְלָאכָה כְּמֹה שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים קד, כג) 'יֵצֵא אָדָם לְפָעֵל' וְגו' וּבְלִילָה שְׁהֵאֲרָם פְּנוּי וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה אוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מוֹשֵׁךְ עֵלָיו חוּט שֶׁל חֲסֵד שִׁירָה פְּנוּי אֵף בְּיוֹם וְיִהְיֶה מְלָאכְתּוֹ נִעְשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים. זֶה 'וְלֹא אָמַר אִיהָ אֱלֹהֶ עוֹשִׁי' שְׁהֵשֵׁם

[א] 'אִיהָ אֱלֹהֶ עוֹשִׁי' עוֹשֶׂה לִּי מִכְּעִי לֵיהּ מַהוּ עוֹשִׁי אֲזָא בְּמָה דְאִמְרַת בְּשַׁעְתָּא דְאִיהוּ קָם בְּפִלְגוֹת לֵילְיָא וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵייתָא כִּד נָהַר יִמְמָא אִתְעַר אֲבָרְהָם בְּהָהוּא חוּטָא דִּילֵיהּ. בְּסַפְרִי (בַּתְּעִלוּת פִּיסְקָא יט) נֵאמַר: (בְּמַדְרֵשׁ י, י) 'וְכִיּוֹם שְׁמַחְתֶּם' אֵלּוּ שְׁבַתוֹת. וְיֵשׁ לְשֹׂאוֹל לְמָה נִקְרָא שְׁבַת יוֹם שְׁמַחְתֶּם, וּבְכָל הַמוֹעֲדִים מְצִינוּ מְצוֹת שְׁמַחָה בַּתּוֹרָה וְאֵילּוּ בְּשַׁבַּת בֹּאֲמַת לֹא מְצִינוּ. אֵךְ יֵשׁ לִיִּישֵׁב עַל פִּי דְבָרֵי הַזוּהַר (כאן): 'וְלֹא אִמְר אִיהָ' וְכו' מִתְקַנֵּי לֵיהּ בַּחֲד חוּטָא דְחֲסֵד לְאִשְׁתּוּבָא מְכֹלָא וְכו'. דַּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה בְּלִילָא שְׁלֵמָא יִתִּיר מִיִּמְמָא, וְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה נִקְרָא רִינָה וְחִמְרָה מִפְּנֵי שְׁתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה שְׁהִי לְמִדִּים בַּעַל פֶּה הִי רִגִּילִים לְלַמּוֹד בְּנִיגוֹן כְּדִי לְחַק הוֹכְרוֹן כְּמֹה שְׁאִמְרוּ (מַעֲלָה לב, א) וְשׁוֹנָה בְּלֹא זְמִרָה, וְכֵן גְּמָרָא גְמִיר זְמִירוֹתָא תִּהְיֶה (שְׁבַת קג, א) וְאִמְרוּ (עֲבֻדָּה ורה יט, א) לְגִרוֹם אִינְשׁ וְכו' אֵף עַל גִּב

בכל יומא כדא דאת אמר 'ישמח ישראל בעשיו' שעל ידי זה משיג שמחה שנעשה בריה חדשה וזהו בעשיו, כמו בשבת שנעשה האדם בריה חדשה כלה מלכתא וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ל, ב) 'וגילו ברגעיה' כתיב (תהילים ב, יא) 'אנא תפילין מנחמא וכו', (משלי יד, כג) 'בכל ערב יהיה מותר' אלא תפילין מנחמא, שהחולק בתפילין וקשור כולו בהשם יתברך משום הכי מותר לו השמחה, וזהו 'ישמח ישראל בעשיו' שהשם יתברך מושך עליו חוט של חסד שיהיה נעשה בריה חדשה כמו בתחילת הבריאה ויהיה מלאכתו נעשית על ידי אחרים והוא ישב כל היום בתפילין וזהו 'אלוה עש' [פרי צדיק ויקרא ו].

זיו הזוהר

בעלמא, כלהו מתעברי ולא שלטי, בגין דלית לון (קיומא) לקיימא בסטר ימינא אלא בסטר שמאלא, וקודשא בריך הוא עבד יממא וליילא לאנהגא כל חד וחד לסטריה כדקא חזי ליה, זכאה חולקתון דישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי. [זוהר מקץ רב, ב-רג, א].

ויהי ביום השלישי (שמות יט, טו), ביום השלישי ודאי, דאיהו רחמי. מנלן, דכתיב (שמואל ב, כב, י) 'ויט שמים ויירד', ובהאי אתגלי קודשא בריך הוא לישראל, אקדים להו רחמי בקדמיתא, ולבתר אתייהיב להו אורייתא מסטרא דגבורה, ביום השלישי, דהכי אתחזי להו, דבגני כן ישראל אקרן. 'בהיות הבקר', דכתיב (שמואל ב, כג, ד) 'בקר לא עבות', הא אי הוה עבות קדורותא אשתכח ולא אתגלייא חס"ד, ואימתי אתגלייא חס"ד, בבקר, כמה דאת אמר (בראשית מו, ג) 'הבקר אור', דכד נהיר צפרא חס"ד אשתכח בעלמא ודינין מתעברן, ובזמנא דלא נהיר בקר, דינין עד כען לא מתעברן, דכתיב (איוב לה, ז) 'ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים', כיון דאתעברן אינון כוכביא ונהיר שמשא, ביה שעתא כתיב 'בקר לא עבות', וחס"ד אתער בעלמא תתאה, בההיא שעתא כתיב בהיות הבקר, וכיון דמתעברן כוכביא, בקר אשתכח, (ז"א: דאתער בקר דינין לא אשתכחו). אמר רבי יוסי, בהיות הבקר, שארי קודשא בריך הוא לאתגלאה בטורא דסיני, תאנא בהיות הבקר, כד אתער זכותיה דאברהם, דכתיב ביה (בראשית יט, כו) 'וישכם אברהם בבקר'.

[זוהר יתרו פ, ב - פא, א]

ועלמא תתאה אתלטייא, ולא קיימא בקיומיה בגין זוהמא דנחש, עד דקיימו ישראל בטורא דסיני, לבתר אלביש לון קודשא בריך הוא בלבושין דמשכא אתהני מנייהו הדא הוא דכתיב כתנות עור, בקדמיתא הוו כתנות אור והוו משתמשין בהו כעלאין דלעילא בגין דמלאכי עלאין הוו אתיין לאתהנא מההוא נהורא, הדא הוא דכתיב (תהילים ח, י) 'ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו', והשתא דחבו כתנות עור, דעור אתהני מנייהו ולא נפשא.

כד אתער איילתא וקדישא ברוח צפון, נחתא, וקם ההוא זכאה דקני לה, ואתגבר כאריה תקיפא באורייתא עד דאתי צפרא, ואזיל בההיא איילתא קדישא לאתחזאה קמי מלכא, לקבלא חד חוטא דחסד, ומאי איהו, דא חוטא דאברהם, דהוא קני ליה, דכתיב (בראשית יד, כג) 'אם מחוט ועד שרוך נעל', הוא לא אתהני מאחרא כלום, ואמר 'אם

יתברך עושה אותו בריה חדשה למי שעוסק בתורה בלילה כמו בשבת שנקרא בכל שבת כלה מלכתא שמשפיע השם יתברך נשמה יתירה חדשה וההשפעה מחדש שם אל מורה על חסד כמו שנאמר (תהילים נב, א) 'חסד אל כל היום', וקאמר קודשא בריך הוא וכנסת ישראל מתקנו ליה דרצונו של מקום שישבו הכל כמו שהיה קודם הקלקול שנברא האדם רק לשמש קונו ורק אחר הקלקול נתקבל בעות אפך תאכל לחם והעוסק בתורה בלילה זוכה לחוטא דחסד ביום שיהיה מלאכתו נעשית על ידי אחרים. וזה שכתב בזהר מתקנו ליה בחד חוטא דחסד לאשתובא מכלא וכו'. ומסיק ואינון עבדין לבר נש ומתקנין ליה

פתח רבי שמעון ואמר, (איוב לה, י) 'ולא אמר איה אלוה עשי, נותן זמירות בלילה', האי קרא אוקמוה ואתמר, אבל עושי, עושי מבעי ליה, מאן עושי, אלא שמה דאלוה"ה שמה כליל איהו, דאתחזי הוא ובי דיניה, דא שמה שלים איהו דכליל דכר ונוקבא, א"ל ו"ה, ובגני כן עושי.

'נותן זמירות בלילה', בגין דדא, איהו דקא משבחת תדיר לגבי מלכא דשלמא דיליה, כגוונא דבוצינא דלא שכיך תדיר, בגין לקבלא נהורא חדשה עלאה, מסגיאות חדשה דיליה, ועל דא 'נותן זמירות בלילה'. כל אינון כוכביא דקא מנהרן ברקיעא, כלהו אודאן ומשבחן לקודשא בריך הוא, בכל ההוא זמנא דאתחזון ברקיעא, בגין דמלאכי עלאי כלהו אודאן ומשבחן אשמורות אשמורות, בתלת פלגי דהוי ליליא. [זוהר תרומה קעב, ב-קעג, א]

רבי יהודה פתח, (שמואל ב, כג, ד) 'וכאור בקר יזרח שמש', דא הוא נהורא דההוא בקר דאברהם, יזרח שמש,

דא הוא שמשא דיעקב, דכתיב (בראשית לב, לא) 'ויזרח לו השמש', 'בקר לא עבות', דההוא בקר לא איהו עבות כל כך, אלא מנגה ממטר, נגה ממטר, איהו מטרא דאתי מסטרא דיצחק, דההוא מטרא אפיק דשא מארץ. דבר אחר, 'וכאור בקר', כההוא נהירו דבקר דאברהם יזרח שמש, דא הוא יעקב, דנהירו דיליה כנהירו דההוא בקר, 'בקר לא עבות', בגין דההוא בקר לאו איהו חשוך אלא נהיר, דהא בשעתא דאתי בקר לא שלטא דינא כלל, אלא כלא נהיר בסטרא דאברהם, מנגה ממטר, דא הוא סטרא דיוסף הצדיק, דאיהו אמטיר על ארעא, לאפקא דשאה וכל טיבו דעלמא. אמר רבי שמעון, תא חזי בשעתא דליליא עאל ופריש גדפוי על עלמא, כמה גרדיני טהירין זמינין לנפקא ולשלטאה בעלמא, וכמה מאריהון דדינין מתערין בכמה סטריין לזנייהו ושלטי על עלמא. כיון דאתי צפרא ונהיר, כלהו מסתלקי ולא שלטי, וכל חד וחד עאל לדוכתיה, ותב לאתריה, כמה דאת אמר 'הבקר אור', דא בקר דאברהם, 'והאנשים שלחו', אלין מאריהון דדינא דהוו שלטין בליליא, 'המה וחמוריהם', המה אינון מאריהון דדינא דקאמרן, וחמוריהם אינון גרדיני נימוסין דאתיין מסטרא דמסאבא דלאו אינון קדישין, ולא שלטין ולא אתחזון מכי אתי צפרא, ואינון מסטרא דאינון חמרי גרדיני נימוסין דקאמרן. דהא לית לך דרגין עלאין דלא אית בהו ימינא ושמאלא, רחמי ודינא, דרגין על דרגין, קדישין מסטרא דקדושה, ומסאבין מסטרא דמסאבא, וכלהו דרגין על דרגין אלין על אלין, ובכל אתר דבקר דאברהם אתער

וְהָא אוֹקְמוּהָ א"ל ו"ה, א"ל, דָּא אַבְרָהָם דְּכָתִיב בֵּיהּ: 'הָאֵל הַגָּדֹל', ו' דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, ה' דָּא בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל, וְדָא הוּא אֱלֹהִי, וְאֵינֻן עֲבָדִין לֵיהּ לְבַר נֶשׁ, וּמִתְקַנְיָן לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא, וּבְגִין כֶּךָ כְּתִיב: 'עוֹשֵׂי', בְּמָה דְּאֵת אָמַר: 'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעִשְׂיוֹ', אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְדָאִי כֶּךָ הוּא, וְכֹלָא חַד מְלָה.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר: 'אוֹ הוֹדַע אֱלִיּוֹ חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', 'הוֹדַע אֱלִיּוֹ' מִסְּטָרָא דְּמָאן, ^ס'אוֹ יָדַע חֲטָאתוֹ' מִכְּעֵי לֵיהּ, מִהוּ 'הוֹדַע אֱלִיּוֹ'. אֵלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פִּקִּיד לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, לְאוֹדְעָא לֵיהּ לְבַר נֶשׁ הַהוּא חוֹבָא דְּהוּא חָב, וּבְמָה מוֹדַע לֵיהּ בְּדִינְהָא, בְּמָה דְּאֵת אָמַר: 'יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאָרְצָן מִתְקוּמָהּ לוֹ', 'הוֹדַע אֱלִיּוֹ' בְּמָאן דְּפִקִּיד לְאַחֲרָא.

דִּתְגִּינָן: בְּשַׁעֲתָא דְּכַר נֶשׁ חָב קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלֹא אֲשַׁנַּח בְּחֲטָאִיהּ

פירוש הבהיר

וְהָא ^באוֹקְמוּהָ ^ס - והרי פירשוהו"ב מהו שם אלו"ה, היינו א"ל ו"ה, ומבאר: כי א"ל, דָּא אַבְרָהָם ^ס - שם 'אל' זה הוא אברהם שהוא מידת החסד דְּכָתִיב (בֵּיהּ) - שנאמר בו 'הָאֵל הַגָּדֹל' ו'גדול' הוא מידת החסד"י, ו' דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא ^ס - והאות ו' זה הוא הקדוש ברוך הוא, דהיינו התפארת, ה' דָּא בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל ^ס - והאות ה' זה הוא כנסת ישראל, שהיא המלכות, וְדָא הוּא אֱלֹהִי - וזה הוא שם 'אלוה' וְאֵינֻן עֲבָדִין לֵיהּ לְבַר נֶשׁ - והם עושים את האדם וּמִתְקַנְיָן לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא - ומתקנים אותו בכל יום, וּבְגִין כֶּךָ כְּתִיב - נאמר: 'עוֹשֵׂי' לשון רבים, בְּמָה דְּאֵת אָמַר - כמו שנאמר: 'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעִשְׂיוֹ' ^{טו} דהיינו בתפארת ומלכות שעושים ומתקנים אותם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לרבי יהודה: וְדָאִי כֶּךָ הוּא וְכֹלָא חַד מְלָה - ודאי כך הוא והכל דבר אחד.

רַבִּי יְהוּדָה מְבַאֵר מַה שֶּׁנֶּאֱמַר 'אוֹ הוֹדַע אֱלִיּוֹ חֲטָאתוֹ' שֶׁמִּשְׁמַע שְׁנוּדַע עַל יְדֵי אַחֲרִים, וְלֹא נֶאֱמַר 'אוֹ נוֹדַע' שֶׁמִּשְׁמַע שְׁנוּדַע מִעַצְמוֹ, וּמִבְּאֵר סוּד הַעֲנִין: כִּי כֹאשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ שׁב בְּתִשְׁבּוּבָה, אִזּוֹ הִבִּינָה מַעֲדָה עָלָיו לִפְנֵי הַתְּפָאֶרֶת, וְהַתְּפָאֶרֶת מוֹדִיעַ אֶת חֲטָאֵיו לַמַּלְכוּת, וְהַמַּלְכוּת מוֹדִיעָה לָאָדָם אֶת חֲטָאֵיו, עַל יְדֵי שְׁמִיסְרַת אוֹתוֹ בִּיסוּרִים כְּדֵי לַעֲוֹר אוֹתוֹ לְשׁוֹב בְּתִשְׁבּוּבָה (רמ"ק).

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח בְּעִנְיַי הַפְּרָשָׁה וְאָמַר - ודרש את הפסוק: 'אוֹ הוֹדַע אֱלִיּוֹ חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא' ושואל: מה שנאמר: 'הוֹדַע אֱלִיּוֹ' שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהוֹדִיעוֹ לוֹ וְלֹא יָדַע מִעַצְמוֹ, מִסְּטָרָא דְּמָאן - מצד מי נודע לו, כי אם היתה הכוונה שידע מעצמו, אם כן: 'אוֹ יָדַע חֲטָאתוֹ' מִכְּעֵי לֵיהּ - היה צריך להיות כתוב 'אוֹ יָדַע חֲטָאתוֹ' מִהוּ - ומהו שנאמר: 'הוֹדַע אֱלִיּוֹ', אֵלָּא הִבְיָאוֹר הוּא: קוּדְשָׁא ^בבְּרִיךְ הוּא פִּקִּיד לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל - הקדוש ברוך הוא שהוא התפארת מצוה לכנסת ישראל שהיא המלכות לְאוֹדְעָא לֵיהּ לְבַר נֶשׁ - להודיע לו לאדם הַהוּא חוֹבָא דְּהוּא חָב - אותו החטא שהוא חטא וּבְמָה מוֹדַע לֵיהּ - ובמה הוא מודיע לו בְּדִינְהָא - בדין, דהיינו על ידי יסורים הבאים עליו, בְּמָה דְּאֵת

אָמַר - כמו שנאמר: **יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְקַוֶּמֶתָּהּ לִי**^{יז} שהשמים שהם התפארת יגלו את עווננו למלכות, והארץ שהיא המלכות מתקוממת לו ביסורים^{יח}, ועל זה נאמר: **הַדֹּעַ אֶלְיוֹ שְׁמִשְׁמַע בְּמָאן דְּפִקִּיד לְאַחֲרָא** - כמי שמצוה לאחרים.

דְּתַנִּינָן - ששנינו **בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נֶשׁ חָב קָמִי קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - בשעה שאדם חטא לפני הקדוש ברוך הוא וְלֹא אֲשַׁנַּח בְּחַטְאֵיהָ לְאַהֲדָרָא בְּתִיבְתָּא קָמִי מֵאֲרִיָּה -

הארות והערות

טז. איוב (כ, כז). על פי פשוטו מרוב הצרות אשר יבוא עליו מן השמים יהיה נגלה ונודע לכל שהוא רב פשע והארץ תהיה עליו לאויב להפרע ממנו כי שדהו לא תצמח וכדומה (מצודת דוד). בזוהר מבאר סוד הפסוק, כי השמים שהוא התפארת מודיעים למלכות את עונו, והארץ שהיא המלכות היא מתקוממת לו ומביאה עליו יסורים כדי לעורר אותו לשוב בתשובה (רמ"ק). יז. היינו, כי התפארת והמלכות שניהם בעלי השגחה, אלא שהתפארת פועל בדקות, והמלכות פועלת על ידי הנפרדים בפועל, שמיסרת אותו ביסורים כדי לעורר את מחשבתו לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, ואם ישוב בתשובה נחשבים לו יסורים אלו למירוק החטא, כמו שאמרו (ירמא פו, א) תשובה תולה ויסורים ממרקים (רמ"ק).

זיו הזוהר

מחוט^ט, זכה להאי חוטא, ודא אקרי חוטא דאברהם. וכד אתי ההוא זכאה בהאי אילתא, כדין אתעטר עמה קמי מלכא, ודוד קאמר (תהילים כב, א) 'למנצח על אילת השחר', דא כנסת ישראל, 'אילת השחר', שירתא דכנסת ישראל דקאמרי בגלותא 'אלי אלי למה עזבתני' וגו'.

[זוהר להלן כה, א]

⊙ **תו** תנינן, אלו"ה הכי הוא, א"ל נהירו דחכמתא, ו' דכר ה' נוקבא, אשתתפו כחדא אלו"ה אקרי, ונשמתא קדישא מהאי אתר אתאחדת, וכלא תליא בהאי אתר, ועל דא כתיב (איוב יט, כז) 'ומבשרי אחזה אלוה', דא שלימותא דכלא, מבשרי ממש, מהאי אתר ממש.

[זוהר לך לך צד, א]

⊙ **א"י**. עמי ינהוג במדת הרחמים ועם אבותי נהג במדת רחמים. ומנין שאין אלי אלא מדת רחמים שנאמר (תהילים כב, א) 'אלי אלי למה עזבתני', ואומר (במדבר יב, יג) 'אל נא רפא נא לה' ואומר (תהילים קיח, כז) 'אל ה' [מכילתא פרשת השירה ג] ויאר לנו'.

⊙ **תנינן** כד אתפרש מלכא ממטרוניתא וברכאן לא משתכחן. כדין אקרי וי' מ"ט וי' דתניא רישא דיסוד י' דהא יסוד וי' זעירא הוא וקב"ה וי' רברבא עלאה וע"ד כתיב וי' תרין ויין כחדא ורישא דהאי יסוד י' הוא. [זוהר אחרי מות עד, ב]

⊙ **בגין** כך כתיב (בראשית א, לא) 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי' מאי טעמא אתוסף ה' מה דלא היה כן בשאר יומי. אבל בכל אתרא ה' דא כנסת ישראל דאתיאי

בכל יום תמיד מעשה בראשית (רמ"ק). יב. ראה יזיו הזוהר^{יג}. דברים (י, יז): **כִּי ה' אֱלֹהֶיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשָׁא פָנָיו וְלֹא יִקַּח שָׂחָד**. בזוהר מבאר פסוק זה על דרך הסוד שמה שנאמר בו 'האל הגדול' הוא ראייה ששם 'אל' הוא במידת החסד הנקראת 'גדולה' (פרדס רמונים כ, ה). יד. ומה שנאמר הגבור והנורא הוא אינו מתפרש הא"ל הגיבור והא"ל הנורא, אלא רק א"ל גדול, והוא גם גיבור והוא גם נורא (פרדס רמונים שס). טו. תהילים (קמט, ב): **יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשֵׂיו בְּגֵי צִיּוֹן יִגְלִלוּ בְּמַלְכָּם**. לפי פשוטו ישמח ישראל במה שה' עשה אותו לעם והחסידים והקרובים יגילו במלכם (מלבי"ם). בזוהר מבאר על פי סוד שישמחו ישראל בתפארת ומלכות שמתקנים אותם ועושים אותם בכל יום בריה חדשה.

ביאורי זוהר

[ב] **וְהָא אִיקְמוּהָ א"ל ו"ה, א"ל דא אַבְרָהָם דְּכָתִיב בִּיהָ 'הָאֵל הַגָּדֹל' ו' דא קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא ה' דא כְּנֻסָּת יִשְׂרָאֵל**. אלו"ה פירש בזוהר (כא) א"ל דא אברהם וכו'. והכוונה היא שבשם זה נכלל הגדולה והתפארת והמלכות, ולפי זה השם הזה רחמים פשוטים, וכן נדרש בזוהר לך לך (צד, א; ראה יזיו הזוהר): **'אלוהי הכי הוא**. א"ל נהירו דחכמתא. ו' דכר. ה' נוקבא. אשתתפו כחדא אלו"ה אקרי. ובתקונין זוהר חדש (קכ, ב) כתב ששם אלוה בחסד והכריח הענין מפסוק (חבקוק ג, ג) **'אלוה מומינן יבוא'**. והמפרשים אמרו שהוא בתפארת. ומו ידבר אחר הארי [פרדס רמונים שער ערכי הכנינים ערך 'אלוה'].

[ג] **קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא פִּקִּיד בְּכְנֻסָּת יִשְׂרָאֵל לְאַדְנֵא בִּיהָ בְּבַר נֶשׁ הַהוּא חוֹבָא דְּהוּא חָב**. זוהו שנקרא ה' יתברך המרבה לסלוח שמצידו הוא הסליחה אבל מצד בני אדם הוא הכרת החטא והחיסרון וכמו שנאמר (תהילים נא, ה) **'וְחַטְאֹתַי נִגְדִי תָמִיד'**, ואף על פי שהתוודה כיום הכפורים זה חוזר ומתוודה כיום הכיפורים אחר כמבואר בגמרא (ירמא פו, ב), כי אם האדם יכיר בעצמו שלא היה מכשול רק שהכל משלו וככל האומות אשר סביבותיו הרי הוא באמת מכשול, שמצד האדם צריך להכיר שבאמת אין שום כח לאדם מעצמו ונמצא הדימים שהלך בחושך והיה נעלם ממנו שה' יתברך הוא הנותן לו כח לעשות חיל היה חטא ומכשול ואז ה' יתברך יאמר שלא היה מכשול. ולכן מובא בזוהר (כאן) שהעוסק בתורה בלילה אורייתא מודעת ליה חטאיו כמו שאמרו בתרגום שיר השירים (ה, י) ובמדרש (שמות רבה מז, ח) כי תורה שכתב הוא מדת יום ותורה שבעל פה הוא מדת לילה, רצה לומר שהוא בהעלם וחשכות ואינו יודע כלום וזוהי כסיין ואז אורייתא זו מודעת ליה כל חסרונותיו להיות חטאיו נגדו תמיד ויכיר וידע איך הוא חסר מאוד ואין לו מעצמו כלום, ואז זוכה למה שאמרו חז"ל (תניגה יב, ב) העוסק בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו כיום, דייקא חסדו של ה' יתברך מצידו ולא מצד האדם [ליקוטי אמרים יהושע א].

תמיד ויכיר וידע איך הוא חסר מאוד ואין לו מעצמו כלום, ואז זוכה למה שאמרו חז"ל (תניגה יב, ב) העוסק בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו כיום, דייקא חסדו של ה' יתברך מצידו ולא מצד האדם [ליקוטי אמרים יהושע א].

לְאַהֲדָרָא בְּתִיּוֹבְתָא קָמִי מְאָרִיָּה, וְאַשְׁדִּי לִיָּה בְּתַר בְּתַפְיָה, נִשְׁמַתִּיה מִמֶּשׁ סְלֶקַת וְאַסְהִידַת קָמִי קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא, בְּדִין פְּקִיד מְלָכָא לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: 'אוֹ הוֹדַע אֱלֹיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', אוֹשִׁיט דִּינָא עֲלֵיהּ וְאוֹדַע לִיָּה חוֹבִיָּה, בְּמָה דְאַתְּ אָמַר: 'הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיהָ'.

בְּתַר דְּמִטִּי עֲלֵיהּ דִּינָא, בְּדִין אֶתְעַר רוּחָא לְמַהֲדַר בְּתִיּוֹבְתָא קָמִי מְאָרִיָּה, וְאַתְכַּנַּע לְמַקְרַב קֶרְבָּנָא, דְּהָא מָאן דְּלָבִיָּה גַם בֵּיה חָטִי, וְאַנְשֵׁי חֲטָאִיָּה, וְלֹא אֲשַׁנַּח עֲלֵיהּ, וְקוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא זְמִין לְקַבְּלֵיהּ, וּפְקִיד לְאוֹדַעָא לִיָּה לְהַחֲוֹא חוֹבָא, בְּגִין דְּלֹא יִתְנַשֵּׁי מִנִּיהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הָכִי הוּא וְדָאִי, וְהָכִי אֲשַׁבְּחָנָא בְּדוֹד, דְּכִיּוֹן דַּעֲבַד תְּהוּא עוֹבְדָא דְּבַת שְׁבַע, לֹא אֲשַׁנַּח בֵּיה, אָמַר לִיָּה קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא: אֶתְּ אַנְשֵׁי לִיָּה, אָנָּא אֲדַכְרָנָא לָהּ, מִיָּד מַה בְּתִיב: 'אַתָּה הָאִישׁ כֹּה אָמַר יי', 'אַתָּה הָאִישׁ' דְּלֹא דְבָרִית לִיָּה, 'אַתָּה הָאִישׁ' דְּאַנְשֵׁי לִיָּה, וּבְמָה אוֹדַע לִיָּה, בְּדִינָא. אוֹף הָכִי קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא קְאָמַר: 'הוֹדַע אֱלֹיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', וְשַׁפִּיר מְלָח, וְהָכִי הוּא, דְּלֹא בְּתִיב: אוֹ נוֹדַע אֱלֹיו, בְּמָה דְּבְתִיב: 'אוֹ נוֹדַע בִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא'.

וּמָאן דְּקָאִים בְּלִילִיָּא לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵיָּתָא, אוֹרֵיָּתָא קָא מוֹדַעָא לִיָּה חוֹבִיָּה,

פירוש הבהיר

ואינו משגיח בחטאו לחקור פרטיו ולחזור בתשובה לפני אדונו וְאַשְׁדִּי לִיָּה בְּתַר בְּתַפְיָה - וְזוֹרֵק אֶת הַחֲטָא לְגַמְרֵי מֵאַחֲוָרִי כְּתַפְיוּיָּה, אִז נִשְׁמַתִּיה מִמֶּשׁ סְלֶקַת וְאַסְהִידַת קָמִי קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא - נִשְׁמַתוֹ מִמֶּשׁ עוֹלָה וּמַעֲדִידָה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּדִין פְּקִיד מְלָכָא לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל - אִז מִצּוּה הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא הַתּוֹפָאֶרֶת לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת וְאָמַר: 'אוֹ הוֹדַע אֱלֹיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא' דְּהֵינּוּ אוֹשִׁיט דִּינָא עֲלֵיהּ - הוֹשִׁיטִי דִּין עֲלֵיו וְאוֹדַע לִיָּה חוֹבִיָּה - וְתוֹדִיעִי לוֹ אֶת חוֹבוֹי בְּמָה דְאַתְּ אָמַר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: 'הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיהָ' כֵּא.

בְּתַר דְּמִטִּי עֲלֵיהּ דִּינָא - לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו הַדִּין בְּדִין אֶתְעַר רוּחָא לְמַהֲדַר בְּתִיּוֹבְתָא קָמִי מְאָרִיָּה - אִז מֵתַעֲוָרֶר הָרוּחַ לְחֲזוֹר בְּתוֹשֻׁבָּה לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ וְאַתְכַּנַּע לְמַקְרַב קֶרְבָּנָא - וְנִכְנַע לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן, דְּהָא מָאן דְּלָבִיָּה גַם בֵּיה - שֶׁהָרִי מִי שֶׁלְבוֹ גַּם בּוֹ חָטִי - הוּא חוֹטֵא וְאַנְשֵׁי חֲטָאִיָּה - וְשׁוֹכַח חֲטָאוֹ וְלֹא אֲשַׁנַּח עֲלֵיהּ - וְאִינוּ מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיו וְקוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא זְמִין לְקַבְּלֵיהּ - וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַדְמֵן לִפְנֵינוּ וּפְקִיד לְאוֹדַעָא לִיָּה לְהַחֲוֹא חוֹבָא - וּמִצּוּוֹה לְהוֹדִיעַ לוֹ אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא בְּגִין דְּלֹא יִתְנַשֵּׁי מִנִּיהּ - כְּדִי שֶׁלֹא יִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הָכִי הוּא וְדָאִי - כֵּךְ הוּא בּוּדָאִי וְהָכִי אֲשַׁכְחָנָא בְּדוּד - וְכֵךְ מִצָּאנוּ אֶצֶל דּוּד, דְּכִינּוֹן דְּעֵבֶד הָהוּא עוֹבְדָא דְּבֵת שְׁבַע - שְׁכִינָן שַׁעֲשָׂה אוֹתוֹ מַעֲשָׂה שֶׁל בֵּת שֶׁבַע לֹא אֲשַׁנָּח בִּיה - לֹא הִשְׁגִּיחַ בּוּ, אָמַר לֵיה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲנִישֵׁי לֵיה - אַתָּה שִׁכַּחַת לוֹ אֲנָא אֲדַכְרָנָא לָךְ - אֲנִי אֶזְכִּירָנּוּ לָךְ, מִיָּד מַה פְּתִיב - מִיָּד מַה נֹּאמַר: 'אַתָּה הָאִישׁ כֹּה אָמַר יְיָ וְהִינֵנו 'אַתָּה הָאִישׁ' דְּלֹא דִכְרִית לֵיה - אַתָּה הָאִישׁ שֶׁלֹּא זָכַרְתָּ לַחֲקוֹר אֶת פְּרִטֵי הַחֹטָא וְחֻמְרֵיהּ, אַתָּה הָאִישׁ דְּאֲנִישֵׁי לֵיה - אַתָּה הָאִישׁ שֶׁשִׁכַּחַת לַגְמָרִי מִהַחֲטָאִי, וּבְמַה אוֹדַע לֵיה - וּבְמַה הוּא הוֹדִיעַ לוֹ בְּדִינָא - בְּדִין, דִּהִינֵנו בִּיסוּרִים, אוֹף הָבָא - אָף כֹּאן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קֹאמַר - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמַר: 'הוֹדַע אֲלֵיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, וְשִׁפִּיר מִלָּה - וִיפֹה הַדְּבַר וְהָכִי הוּא - וְכֵךְ הוּא שְׁמוּדִיעָה הַמַּלְכוּת לְאָדָם אֶת חֲטָאוֹיֵיהּ דְּלֹא פְתִיב - שֶׁהָרִי לֹא נֹאמַר אוֹ נוֹדַע אֲלֵיו, פְּמָה דְּכְתִיב - כִּמוֹ שֶׁנֹּאמַר: 'אוֹ נוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא' כִּי, אֵלֹא 'הוֹדַע'.

מִי שְׁקָם בַּחֲצוֹת הַלֵּילָה לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה מוֹדִיעָה לוֹ אֶת חֲטָאוֹ בַּלְשׁוֹן רַכָּה בְּלִי יִסּוּרִים, וּמַה שֶׁמִּצִּינוּ אֶצֶל דּוּד שֶׁאָף שְׁהִיָּה קָם בַּחֲצוֹת מַכֵּל מְקוֹם נַעֲשֶׂה בִּיסוּרִים, מִשּׁוֹם שְׁדוּד חֲטָא וּפְגָם בַּמַּלְכוּת (רמ"ק).

וּמֵאֵן דְּקָאִים בְּלֵילֵיא לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא - וּמִי שְׁקָם בַּלֵּילָה לַעֲמוֹל בַּתּוֹרָה אוֹרֵייתָא

הַאֲרוֹת וְהַעֲרוֹת

יח. הִינֵנו כִּי פּוֹגֵם בְּשְׁנֵי דְבָרִים, א. שְׁאִינוּ חוֹקֵר אֶת פְּרִטֵי הַחֲטָא וְחֻמְרוֹ, ב. עֲצָם מִצִּיאוֹת הַחֲטָא, וְעַל זֶה אָמַר 'וְלֹא אֲשַׁנָּח בַּחֲטָאֵיהּ הִינֵנו לַחֲקוֹר אֶת פְּרִטֵי הַחֲטָא, וְאֲשַׁדִּי לֵיה בְּתַר כְּתַפִּי' שֶׁמִּתְעַלֵּם מִמִּצִּיאוֹת הַחֲטָא מַכֵּל וְכֹל (רמ"ק). יט. הִינֵנו כִּי כֹאשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא בַּחֲטָא אוֹ בַּעוֹן וּפְשָׁע, הוּא פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת בִּיסוּד וּבַתְּפָאֶרֶת, (כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלֵי כ, א), שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וְרוּחַ בְּלִבּוֹ, אֲבָל הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא מְבִינָה אֵינָה נִפְגַּמָּת, וְלִכֵּן כֹּאשֶׁר מִשְׁגִּיחַ בַּחֲטָאוֹ וּשְׁבַת בַּתְּשׁוּבָה, אוֹ מִתְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ עַל יַד הַבִּינָה שֶׁאֵינָה נִפְגַּמָּת, אֲבָל כֹּאשֶׁר אֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ בַּחֲטָאוֹ לַחֲזוֹר בַּתְּשׁוּבָה, אוֹ הוּא פּוֹגֵם גַּם בַּנִּשְׁמָה שֶׁהִיא מְבִינָה, וְזֶה הִיא מַעֲיָדָה לוֹ לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא מִצּוֹה לַמַּלְכוּת לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִּין (רמ"ק). כ. זֶה נִרְמַז בַּפְּסוּק 'אוֹ הוֹדַע' כִּי א"ו בְּגִימָטְרִיא שֶׁבַע, וְהִינֵנו הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא שְׁבִיעִית, הִיא מוֹדִיעָה לוֹ אֶת חֲטָאוֹ (מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ בִּשְׁם רַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל). כא. יִחְזַקָּאֵל (טו, ב): 'כֵּן אֶעֱשֶׂה הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבֵיהֶּי'. עַל פִּי פִּשּׁוּטוֹ מִתְנַבֵּא יִחְזַקָּאֵל שֶׁאִמַר לוֹ ה' שִׁיאֲמַר לֵהֶם תּוֹעֲבוּתֵיהֶם לַהֲתוֹכַח עִמָּהֶם (מִצְוֹת דוד). בּוֹהֵר הוֹבֵא פְסוּק זֶה שֶׁמְבֹאֵר בּוֹ סוּד הַעֲנִין שֶׁהַתְּפָאֶרֶת מוֹדִיעַ לַמַּלְכוּת אֶת הָעוֹנוֹת, וְזֶה הוּא 'הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם' שֶׁהִיא

זִיז הַזּוֹהֵר

לְקַבֵּלִיהָ וּסְהִדִין בִּיה, וְהוּא לֹא אֲשַׁנָּח, נִשְׁמָתָא אִסְהִידַת עֲלֶיהָ בְּכֹל עֵדָן וּבְכֹל שַׁעֲתָא, אִי אֲצִית יָאוּת, וְאִי לֹא הִיא סַפְרִין פְּתִיחִין וְעוֹבְדִין כְּתִיבִין, אָמַר רַבִּי חֵיִיא, זָכָאִין אֵינָן צִדִיקִיא דְּלֹא מִסְתַּפּוּ מִן דִּינָא, לֹא בַעֲלָמָא דִּין וְלֹא בַעֲלָמָא דַּאֲתִי, הָדָא הוּא דְּכְתִיב (מִשְׁלֵי כח, א) 'צִדִיקִים כַּכְפִּיר יִבְטַח', וְכְתִיב (תְּהִלִּים לו, כט) 'צִדִיקִים יִירָשׁוּ אָרֶץ'.

[זוהר ויחי רכז, א]

לְאִזְדוּגָא בְּבַעֲלָה יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא כִּד יִיתִי לְבַעֲלָה (ס"א): לֹה בַעֲלָה) לְאִקְמָא לֹה מַעֲפָרָא.

[זוהר הַשְּׁמִטוֹת בְּרֵאשִׁית רנז, א]

Ⓢ רַבִּי חִידְקָא אוֹמַר נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא מַעֲיָדָה עֲלֵיו שֶׁנֹּאמַר (מִיכָה ז, ה) 'מִשְׁכַּבְתָּ חֵיקָן שֶׁמֶר פִּתְחֵי פִּיך'.

[תַּעֲנִית יא, א]

תַּאנָּא, בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נֶשׁ קָאִים בַּצְּפָרָא, סְהִדִין קִיִּימִין

וְלֹא בְּאוֹרַח דִּינָא, אֱלָא בְּאִימָא דְּאוֹדְעָא לְבָרָה, בְּמַלְה רַבִּיָּה, וְהוּא לָא אֲנָשִׁי לִיָּה, וְתָב בְּתִיּוּבְתָא קִמִּי מְאִירִיה.

וְאִי תִימָא, דְּדוֹד דְּהוּה קָם בְּפִלְגוֹ לִילִיָּא, אִמָּאִי אֲתַעְרוּ עֲלִיה בְּדִינָא, אֱלָא שְׁאֲנִי דְּדוֹד, דְּאִיחוּ עֵבֶר בְּמָה דְּאֲתַקְשֵׁר, וּבְעָא דִּינָא, וּבְמָה דְּעֵבֶר אֲתַדָּן, הוּא חֲטָא לְקַבְּלִיָּה דְּמַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, וּלְגַבִּי יְרוּשָׁלַם קַדִּישָׁא, וּבְגִין דָּא אֲתַתְּרָד מִירוּשָׁלַם, וּמַלְכוּתָא אֲעֲדִיו מְנִיָּה, עַד [כד, א] דְּאֲתַתְּקֵן בְּדָקָא יָאוּת.⁽⁶⁾

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַהוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא אֲעֲנִישׁ לִיָּה לְדוֹד עַל יְדָא דְּבִרְיָה, דְּכְתִיב: 'הִנְנִי מְקִים עֲלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ', אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הָא אוֹקִימָנָא, בְּגִין דְּאִי יָקוּם עֲלִיה בְּרַ נֶשׁ אַחֲרָא, לָא יִרְחַם עֲלִיה, אָמַר לִיָּה: וְהָא אֲבִשְׁלוּם בְּעָא לְקַטְלָא לְאַבּוּי, בְּכַמָּה עֵיטִין בִּישִׁין (דְּבִר) עֲלִיה, יִתִּיר מִכָּר נֶשׁ אַחֲרָא, אָמַר לִיָּה לָא שְׁמַעְנָא.

אָמַר לִיָּה: אָנָּא שְׁמַעְנָא, דְּדוֹד חֲטָא בְּבֵת שְׁבַע סֵתָם, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיָּה

פירוש הבהיר

קָא מוֹדְעָא לִיָּה חוֹבִיָּה - התורה מודיעה לו חובותיו וְלָא בְּאוֹרַח דִּינָא - ולא בדרך של דין ויסורים⁽⁶⁾ אֱלָא בְּאִימָא דְּאוֹדְעָא לְבָרָה - אלא כמו אמא שמודיעה לבנה בְּמַלְה רַבִּיָּה - בלשון רכה וְהוּא לָא אֲנָשִׁי לִיָּה - והוא אינו שוכח אותם וְתָב בְּתִיּוּבְתָא קִמִּי מְאִירִיה - ושב בתשובה לפני אדונו.

וְאִי תִימָא - ואם תשאל: הרי דוד דְּהוּה קָם בְּפִלְגוֹ לִילִיָּא - דוד שהיה קם בחצות הלילה אִמָּאִי אֲתַעְרוּ עֲלִיה בְּדִינָא - למה התעוררו עליו בדין על ידי יסורים, אֱלָא שְׁאֲנִי דְּדוֹד - אלא שונה דוד דְּאִיחוּ עֵבֶר בְּמָה דְּאֲתַקְשֵׁר - שהוא עבר וחטא במה שנקשר, כי דוד היה מרכבה למלכות ובה חטא^{כט}, וּבְעָא דִּינָא - והיא תובעת דין, וּבְמָה דְּעֵבֶר אֲתַדָּן - ולכן במה שעבר בו נידון, הוּא חֲטָא לְקַבְּלִיָּה דְּמַלְכוּתָא קַדִּישָׁא - הוא חטא כנגד המלכות הקדושה וּלְגַבִּי יְרוּשָׁלַם קַדִּישָׁא - ולגבי ירושלים הקדושה, שהיא המלכות^ל, וּבְגִין דָּא אֲתַתְּרָד מִירוּשָׁלַם - ובגלל זה נתגרש מירושלים וּמַלְכוּתָא אֲעֲדִיו מְנִיָּה - והמלכות ניטלה ממנו עַד דְּאֲתַתְּקֵן בְּדָקָא יָאוּת - עד שתיקן את עצמו כראוי.

רַבִּי יְהוּדָה מְבַאֵר הַטַּעַם שֶׁנֶּעֱנַשׁ דָּוִד דּוּקָא עַל יְדֵי אֲבִשְׁלוּם בְּנוּ וְלֹא עַל יְדֵי אַחֵר, מִשּׁוּם שֶׁפָּגַם בְּמַלְכוּת, לִכֵּן נֶעֱנַשׁ מִיָּדָה כִּגְדֵּר מִיָּדָה עַל יְדֵי אֲבִשְׁלוּם, שֶׁהָיָה בֶּן שָׁל יִפְתָּ תּוֹאֵר וְהָיָה נֹחֵשֶׁב בֶּן שָׁל בֵּת אֶל נֹכַר (רמ"ק).

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה - שָׁאֵל רַבִּי יְהוּדָה אֶת רַבִּי יוֹסִי: מַהוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא אֲעֲנִישׁ

שינויי נוסחאות: (6) כד נ"א יאות אמר כ"ה בדפ' אמ"ד. בדפ' ק' ולי' גר': יאות (ואתעניש) אמר, ובדפוס' וקר' הוא ללא סוגר.
(7) שם עיטין בישין (דבר) עליה יתיר מבר נש אחרא כ"ה בדפ' ויל', ובדפ' אמ"ד ולי' הוא ללא סוגר. בדפ' ק' ל"ג לתיבת 'דבר'. בדפוס' גר': עיטין דבר נש עליה. בדפ' ק' גר': בכמה עיטין דבר עליה.